

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ (ΜΕ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ)

Ενότητα 2: Επιστημολογικά Θέματα Ιστορίας II

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Κ. ΜΑΥΡΟΣΚΟΥΦΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

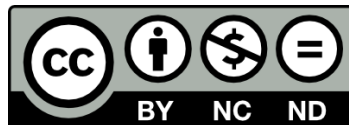

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Επιστημολογικά ζητήματα της Ιστορίας II

Περιεχόμενα ενότητας

1. Δομικές ιστορικές έννοιες: αιτιότητα και αιτιακές σχέσεις, ιστορικοί χρόνοι, δομές και διάρκεια, συνέχειες και ασυνέχειες, ιστορικές τομές και περιοδολόγηση, το πρόβλημα της αντικειμενικότητας, γενίκευση και αξιολογική κρίση.
2. Ιστοριογραφικές οπτικές.
3. Ιστορικές αφηγήσεις.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

1. Δομικές ιστορικές έννοιες

Ιστορική αιτιότητα (1)

- Αιτιακές σχέσεις = διακρίβωση σχέσεων μεταξύ γεγονότων, αίτια και συνέπειες.
- Αιτιοκρατία (ντετερμινισμός) και ιστορικοί νόμοι – γενικεύσεις.
- Κανονικότητες = τάση για επανάληψη (συνέχεια).
- Είδη και ιεράρχηση αιτίων:
- Πρωτογενή και δευτερογενή αίτια.
- Αναγκαία και επαρκή.
- Βαθιά / δομικά και ορατά / συγκυριακά.

Ιστορική αιτιότητα (2)

- Λογικά και τυχαία.
- Πολυπλοκότητα αιτιακών παραγόντων.
- Συγκρίσεις και αναλογίες.
- Αιτιώδης και χρονική αλληλουχία.
- Λειτουργική προσέγγιση = πώς (θεσμοί, ρόλοι).
- Δομική (στρουκτουραλιστική) προσέγγιση = εστίαση σε δομές (π.χ. καθολικά στοιχεία κοινωνιών, εξελικτικές θεωρίες, ψυχολογία).

Ιστορικοί χρόνοι (1)

- Ένας και γραμμικός (ευθύγραμμος) ο ιστορικός χρόνος (από το απώτατο παρελθόν μέχρι σήμερα) = ιδέα της προόδου.
- Πολλοί οι ιστορικοί χρόνοι, ανάλογα με την εποχή, την περιοχή και τον τομέα, π.χ. :
- Χρόνος μακρός (διάρκεια, δομή), μέσος (συγκυρία) και σύντομος (ιστορική στιγμή, γεγονότα).
- Χρόνος οικονομίας.
- Χρόνος πολιτικής.

Ιστορικοί χρόνοι (2)

- Χρόνος τεχνολογίας – υλικής πλαισίωσης της ζωής.
- Χρόνος νοοτροπιών.
- Χρόνος αργόσυρτος ή ταχύς.
- Χρόνος συνέχειας ή ασυνέχειας / τομής.
- Αφηγηματικοί χρόνοι.

Κριτήρια αντικειμενικότητας (1)

- Ολοκληρωμένη απόδοση αιτίων, προθέσεων, κινήτρων, χαρακτηριστικών, επιδράσεων κ.λπ. σε συνάφεια με το ιστορικό πλαίσιο.
- Κριτήριο της «αλήθειας» (επιστημολογικές προϋποθέσεις, προτάσεις ελέγξιμες και με λογική συνοχή).
- Αναγνώριση συνέχειας – ιστορικογενετικές εξηγήσεις.
- Εντοπισμός στοιχείων ασυνέχειας – ένταξή τους στην ιστορική εξέλιξη.

Κριτήρια αντικειμενικότητας (2)

- Απόδοση πολυπλοκότητας – πολυπαραγοντισμού αιτίων.
- Προσεκτική και «εμπράγματη» χρήση γενικεύσεων – αποφυγή «άγριων» γενικεύσεων.
- Αποφυγή στερεοτύπων, προκαταλήψεων, μονομέρειας .
- Αποφυγή ιδεολογικών παραστάσεων και «πανοραμικής» θεώρησης της ιστορίας.

Προκλήσεις

- «Η ιστορία είναι μια περιγραφή, κυρίως ψευδής, γεγονότων, κυρίως ασήμαντων, που προκλήθηκαν από ηγέτες, κυρίως καθάρματα, και στρατιωτικούς, κυρίως βλάκες» (Pierce)
- «Όποιος ελέγχει το παρόν ελέγχει το παρελθόν, όποιος ελέγχει το παρελθόν ελέγχει το μέλλον» (Orwell)
- «Αν δεν σου αρέσει το παρελθόν, άλλαξέ το» (Burton)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Υπότιτλος

2. Ιστοριογραφικές οπτικές

Ιστοριογραφικές οπτικές (1)

- ιστορία από έξω (history from oversight).
- ιστορία από μέσα (history from insight).
- ιστορία εκ των υστέρων (history from hindsight).
- ιστορία από πάνω (history from above).

Ιστοριογραφικές οπτικές (2)

- ιστορία από κάτω (history from below).
- ιστορία μακράς διάρκειας και δομών (long-term history, macro-history).
- ιστορία εστιασμένη στο συγκεκριμένο και το ανεπίσημο (micro-history).
- ιστορία εναλλακτική (counterfactual history, what if history, alternative history).

Είδη ιστορίας (1)

Παραδοσιακή:

- Γεγονοτολογική – αφηγηματική.
- Βιογραφική, πολιτική, στρατιωτική, διπλωματική.
- Δράση ηγετών (κυρίως αντρών).
- Συμβατική περιοδολόγηση.
- Φετιχισμός πηγών.
- Επιφανειακές ερμηνείες.

Είδη ιστορίας (2)

Σύγχρονη:

- Πολλές κατηγορίες και είδη ιστορίας: συνολική ή ολική / μακροϊστορία, μικροϊστορία (προφορική, τοπική, οικογενειακή, καθημερινής ζωής και αφανών), κοινωνική, οικονομική, ποσοτική ή σειραϊκή, διανοητική, νοοτροπιών, πειραματική, εναλλακτική, ειδικών ομάδων ή τάξεων κ.λπ.
- Ένταξη στη μακρά διάρκεια και τις δομές.
- Ενεργητική στάση απέναντι στις πηγές (= αποδόμηση).
- Πρόσφατη ιστορία.

Ιστοριογραφικές σχολές

ΘΕΜΑΤΑ	ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ	ΜΟΝΤΕΡΝΑ	ΜΕΤΑΜΟΝΤΕΡΝΑ
Παρελθόν	Πραγματικότητα	Ανασυγκρότηση - αναπαράσταση	Οριστική απώλεια – σκέψη πάνω στο παρελθόν
Ιστορικός χρόνος	Ένας και γραμμικός	Πολλοί χρόνοι - διασταυρούμενοι	Χρόνος της αφήγησης
Περιοδολόγηση	Συμβατικές τομές	Ανάλογα με οπτική και ενδιαφέροντα – διαφορές κατά λαούς	Σημασία με βάση αφηγηματικές - γλωσσικές επιλογές
Αιτιακή εξήγηση	Δυνατή με βάση τεκμήρια	Πολυπαραγοντισμός - πολυπλοκότητα	Ανάλυση αφηγηματικής δομής
Πηγές	Τεκμήρια για τα γεγονότα	Ίχνη γεγονότων –ερμηνεία – νοηματοδότηση	Ίχνη της σκέψης πάνω στο παρελθόν
Αντικειμενικότητα	Δυνατή	Σχετική με το ιστορικό πλαίσιο (σχεσιοκρατία)	Απόλυτος υποκειμενισμός (σχετικοκρατία)
Ιστορική αλήθεια	Μία και εφικτή	Σχετική – πολλές «αλήθειες»	Αδύνατη – οι «αλήθειες» όσες και οι αφηγήσεις

Βασικές αρχές της ιστορικής σκέψης (1)

- Κάποια γεγονότα συνέβησαν πριν από κάποια άλλα.
- Τα γεγονότα συνέβησαν σε συγκεκριμένο τόπο (όχι μόνο με τη γεωγραφική σημασία).
- Οι σημασίες των λέξεων αλλάζουν στον χρόνο και τον χώρο.
- Όπου δεν υπάρχουν πηγές, δεν υπάρχει και ιστορία.
- Τα κείμενα που έγραψαν μορφωμένοι άνθρωποι δεν αποτελούν τις μόνες πηγές.

Βασικές αρχές της ιστορικής σκέψης (2)

- Η ιστορία είναι πάντοτε πολύπλοκη (αιτιότητα, αξιακά πρότυπα, αλλαγές/συνέχειες).
- Οι ιστορικές ερμηνείες άλλοτε αλληλοσυμπληρώνονται, άλλοτε αλληλοσυγκρούονται.
- Ο θεός (ή οι θεοί) μπορεί να επεμβαίνει στην ιστορία, αλλά αυτό είναι δύσκολο να τεκμηριωθεί επιστημονικά.
- Ζωή χωρίς μνήμη ισοδυναμεί με απώλεια της ανθρώπινης υπόστασης.
- Η μνήμη εξασθενεί και γι' αυτό πρέπει να την επανακαλύπτουμε.

Βασικές αρχές της ιστορικής σκέψης (3)

- Η μετουσίωση της μνήμης σε συλλογική ιστορική μνήμη δεν είναι μια αυτόματη διαδικασία, αλλά υφίσταται την ιστορική (ή άλλη) «διήθηση» (ανακάλυψη, σημασιοδότηση, επιλογή, ανάλυση, ερμηνεία κ.λπ.). Με τον τρόπο αυτό το παρελθόν μορφοποιείται ή εξουδετερώνεται.
- Η ιστορική μελέτη έχει να κάνει τόσο με τα γεγονότα όσο και με την ερμηνεία τους.
- Τίποτε δεν είναι σημαντικότερο για τους ιστορικούς από τη χαρτογράφηση των αιτίων και των αποτελεσμάτων, ακόμη κι αν είναι εξαιρετικά δύσκολη η σχετική τεκμηρίωση.
- Οι συμπτώσεις, το τυχαίο, δημιουργούν κάποτε την αίσθηση ότι ορισμένα γεγονότα συνδέονται με σχέση αιτίου – αποτελέσματος, αλλά για τη συσχέτιση αυτή απαιτείται τα θεωρούμενα ως αίτια να είναι αναγκαία και επαρκή.
- Μερικά γεγονότα ή φαινόμενα μοιάζουν να είναι κοινά σε πολλούς πολιτισμούς ή εποχές (αίσθηση επανάληψης), αλλά οι ιστορικοί μπορούν κάτι τέτοιο να το διαπιστώσουν μόνο μέσα στη μεγάλη ιστορική διάρκεια (δομές, συχνότητα, κανονικότητες).

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

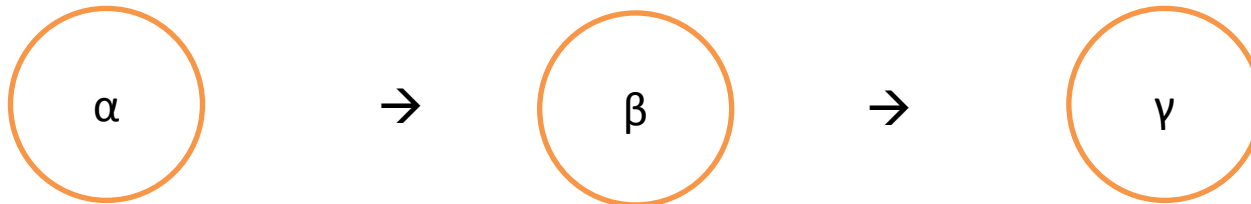
ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Ιστορικά γεγονότα και τρόποι σκέψης

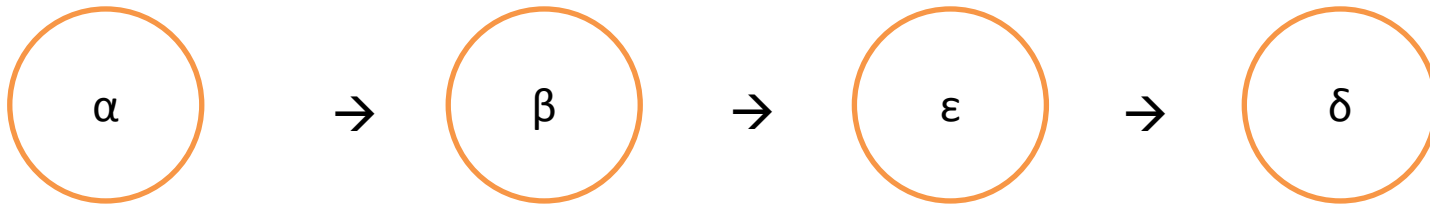
Ιστορικά γεγονότα (1)

Γραμμικό σύστημα σκέψης και πόλωση
επιβεβαίωσης:

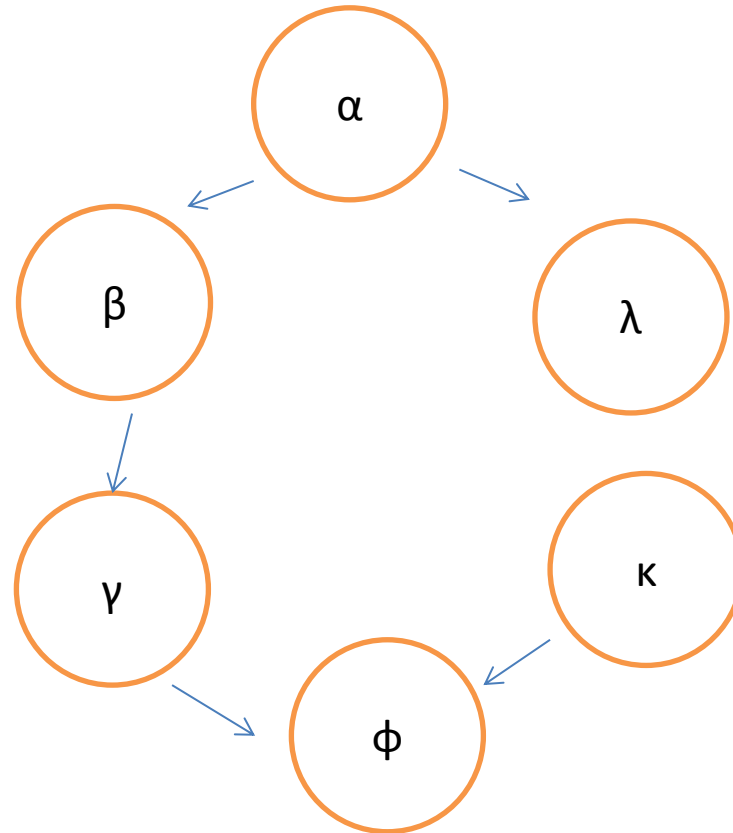
Ιστορικά γεγονότα (2)

Γραμμικό σύστημα σκέψης:

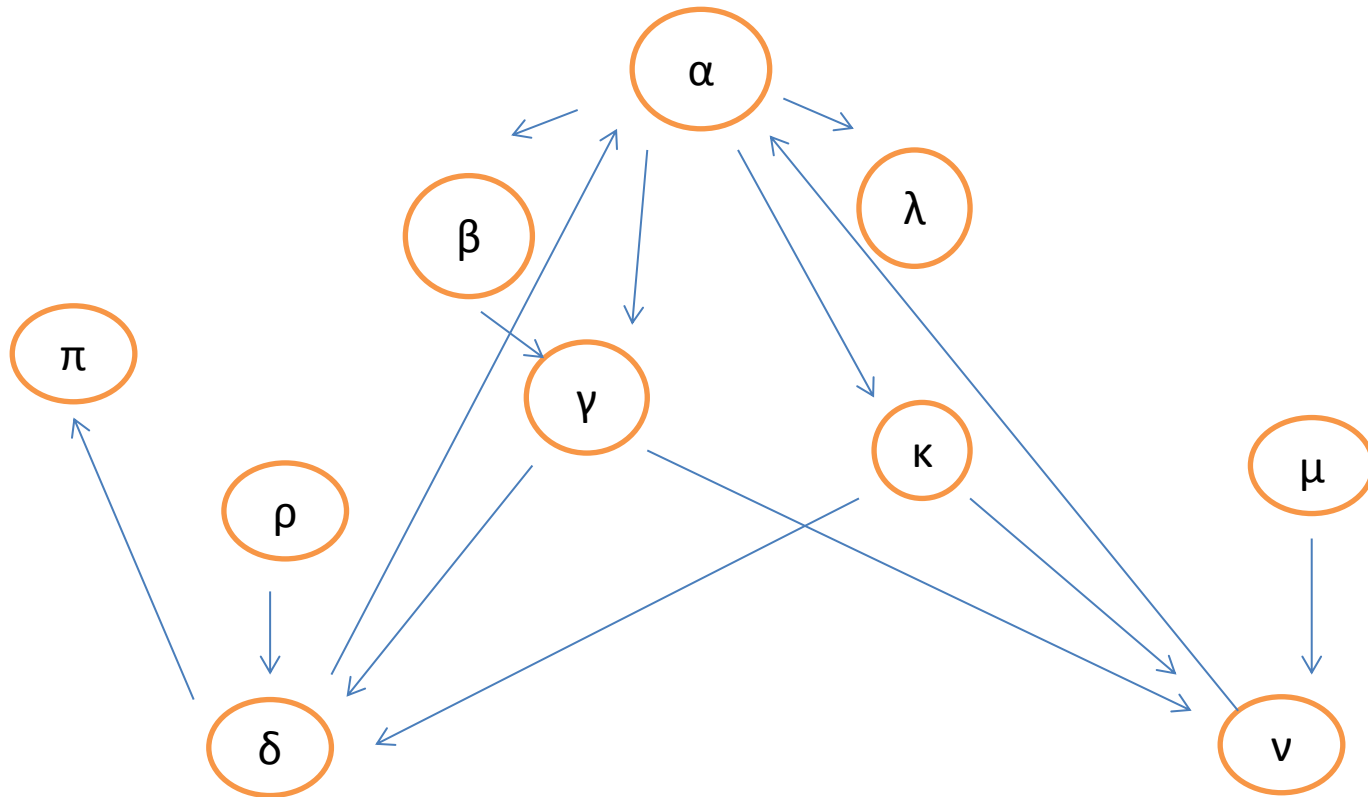
Ιστορικά γεγονότα (3)

Ιστορική ερμηνεία και πόλωση επιβεβαίωσης:

Ιστορικά γεγονότα (4)

Πολυπαραγοντισμός των ιστορικών αιτίων και πολυπλοκότητα των ιστορικών ερμηνειών:

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Υπότιτλος

3. Ιστορικές αφηγήσεις

Ευγένιος Ιονέσκο, «Η Πείνα και η Δίψα»

«Με είχαν διδάξει πως τα γαλλικά ήταν η πιο όμορφη γλώσσα του κόσμου, πως οι Γάλλοι στρατιώτες ήταν οι πιο ανδρείοι και πως δεν νικήθηκαν ποτέ, παρά μόνο μετά από προδοσία. Έγραψα, λοιπόν, σε τριάντα δύο σελίδες το δράμα ενός στρατιώτη, θύμα του πολέμου, που απαγγέλλει ένα μονόλογο για τη δόξα της πατρίδας. Ο τίτλος, άλλωστε, του έργου ήταν «Για την πατρίδα» ».

«Όταν έφτασα στη Ρουμανία και όπως εκεί διδάχτηκα πως τα ρουμάνικα ήταν η πιο όμορφη γλώσσα του κόσμου, πως οι Ρουμάνοι στρατιώτες ήταν οι πιο ανδρείοι και πως δεν νικήθηκαν ποτέ, παρά μόνο μετά από προδοσία, δεν είχα παρά να μεταφράσω το έργο μου στα ρουμάνικα κάνοντας μερικές μετατροπές σε ελάχιστες λεπτομέρειες».

QUINO - Πόση καλοσύνη!

ΜΠΟΓΚΡΟΒΟ: ΕΝΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ ΤΗΣ ΦΟΥΡΑΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΑ ΕΚΛΕΙ ΜΕΝΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΜΑΖΕΒΙΤΣ ΔΙΝΕΙ ΣΟΚΟΛΑΤΑ ΣΕ ΜΙΑ ΜΗΤΕΡΑ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΗΣ, ΜΕΣΑ ΣΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ ΤΗΣ ΠΟΥ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΝΤΑΡΤΕΣ

ΣΑΝ ΧΟΥΑΝ ΤΑΛΠΙΝΓΚΟ: ΕΝΑ ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΝΑΡΚΩΤΙΚΗΣ ΜΟΝΑΔΑΣ ΕΛΕΓΧΕΙ ΤΑ ΧΑΡΤΙΑ ΜΙΑΣ ΧΩΡΙΚΗΣ. ΟΙ ΧΩΡΙΚΟΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ ΣΥΧΝΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥΣ ΓΙΑ ΝΑ ΠΕΡΑΣΟΥΝ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ ΜΕΣΑ ΣΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΤΟΥΣ

ΜΑΪΛΙ: ΓΙΑ ΝΑ ΓΙΟΡΤΑΣΟΥΝ ΤΗ ΓΙΟΡΤΗ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ, ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΑΥΤΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΥΝΕΧΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΠΡΟΣΦΕΡΟΝΤΑΣ ΣΕ ΚΑΘΕ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΓΑΛΕΤΕΣ ΑΠΟ ΚΑΘΕ, ΕΝΑ ΤΥΠΙΚΟ ΓΑΥΚΟ ΦΤΙΑΓΜΕΝΟ ΑΠΟ ΣΠΟΡΟΥΣ ΤΟΥ ΠΟΥΑΧ

ΓΕΝΕΥΗ: ΜΙΑ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ UNICEF ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ ΟΤΙ Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΘΥΜΑΤΩΝ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΒΙΑΣ ΑΥΞΑΝΕΤΑΙ ΡΑΓΔΑΙΑ. ΣΤΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΜΙΑ ΜΗΤΕΡΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΑΚΙ ΤΗΣ ΣΕ ΕΝΑΝ ΑΓΝΩΣΤΟ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ ΜΕ ΑΝΤΑΛΛΑΓΜΑ ΛΙΓΗ ΣΟΚΟΛΑΤ

ΚΑΦΑΡΑ: ΜΙΑ ΜΙΚΡΗ ΚΑΦΑΡΙΤΣΣΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΣΕ ΕΝΑ ΜΕΛΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΕΘΕΔΡΕΙΑΣ «ΟΙ ΕΚΔΙΚΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ» ΕΝΑ ΠΟΙΗΜΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΝΤΑΣ ΤΟΝ ΠΟΥ ΣΚΟΤΩΣΕ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΛΟΥΦΑ, ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΤΗΣ ΕΪΧΑΝ ΚΛΕΨΕΙ ΤΗΝ ΚΟΥΚΛΑ ΤΗΣ

ΜΠΟΓΚΡΟΒΟ: ΕΝΑΣ ΑΝΤΑΡΤΗΣ ΤΟΥ «ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ» ΔΙΝΕΙ ΣΟΚΟΛΑΤΑ ΣΕ ΜΙΑ ΜΗΤΕΡΑ ΜΕ ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΤΗΣ ΜΕΣΑ ΣΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΣΠΙΤΙΟΥ ΤΗΣ, ΠΟΥ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΗΚΕ ΑΠΟ ΤΟ ΣΤΡΑΤΟ ΤΟΥ ΑΙΜΟΣΤΑΓΟΝΣ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΜΑΖΕΒΙΤΣ

Εικόνα 2.1: Γελοιογραφία του Quiño, Πόση καλοσύνη, Ελευθεροτυπία-Ένατη Τέχνη 9, τχ 30, 2001

Ιστορικές αφηγήσεις

Αποτελούν τον πιο κοινό τρόπο για την αντίληψη του παρελθόντος →

ιστορικές αναπαραστάσεις που χαρακτηρίζονται από την ένταση μεταξύ αντιτιθέμενων φιλοδοξιών και αλληλοσυγκρουόμενων δυνάμεων και από τη δραματική πλοκή (εντάσεις, ταύτιση αναγνωστών με ιστορικά πρόσωπα, κάθαρση κλπ).

Άρα, οι αφηγήσεις αποτελούν ερμηνεία =

- αντίδραση στα παρελθόντα γεγονότα.
- προσπάθεια για απόδοση νοήματος.
- νοητικές αναπαραστάσεις.

Σχολική ιστορία και «μεγάλες αφηγήσεις»

- Παλιότερη σχολική ιστορία = αφηγήσεις (*stories*) με αρχή, μέση και τέλος, με καλούς και κακούς και με ηθικά διδάγματα για την ανθρώπινη δράση.
- «Μεγάλες αφηγήσεις» (*grand narratives*) = ερμηνευτικό σχήμα βασισμένο σε οικουμενικές ιδέες, σε αντίληψη αιτιοκρατική για την πορεία της ιστορίας και στην ιδέα της συνέχειας (χρονική – εδαφική):
 - θρησκευτικές αφηγήσεις.
 - Εθνικισμός.
 - Μαρξισμός.
 - απελευθερωτική ιδεολογία.
 - (νεο)φιλελευθερισμός.

Τυπολογία ιστορικών αφηγήσεων (Jörn Rüsen)

ΑΦΗΓΗΣΗ	Μνήμη	Συνέχεια	Χρόνος
Παραδοσιακή	απαρχές - σήμερα	θεσμοποίηση αυτοσυνειδησίας	αιωνιότητα
Παραδειγματική	ένταξη «ειδικών» μορφών μνήμης στο γενικό κανόνα	εγκυρότητα μέσω ένταξης ειδικών	χωρική επέκταση
Κριτική	αποκλίνουσα	εναλλακτικές ιδέες	θέμα κρίσης
Γενετική	«μεταμόρφωση» ξένων μορφών ζωής σε καταλληλότερες	Δυναμική (τρόποι ζωής δομικοί)	χρονικότητα

Ιστορική μνήμη και αφηγήσεις

- Συλλογικοί σκοποί που προέρχονται από το παρελθόν διαμεσολαβούνται και ενισχύονται μέσω της συλλογικής μνήμης.
- Μια από τις λειτουργίες της συνύπαρξης των γενεών είναι και η διαμεσολάβηση της συλλογικής μνήμης, που παίρνει τη μορφή αφηγήσεων. Αυτές πάλι οργανώνονται με τρόπο που να αποδίδουν σταθερά νοήματα στην ιστορία.
- Η συλλογική μνήμη, επομένως, αποτελεί κοινωνική κατασκευή και όχι ένα στατικό απόθεμα πραγμάτων που πρέπει να θυμόμαστε. Κι αυτό γίνεται από κάθε γενιά. Έτσι, οι μνήμες – αφηγήσεις αποτελούν κοινωνικά – πολιτισμικά εργαλεία που υπηρετούν τη συλλογική ταυτότητα.

Δημόσια ιστορική κουλτούρα

- Εκτός από την προφορική παράδοση, και η δημόσια ιστορική κουλτούρα μπορεί να λειτουργεί ως μέσο για τη διαμεσολάβηση αφηγηματικών στοιχείων της συλλογικής ταυτότητας.
- Η δημόσια ιστορική κουλτούρα εκφράζεται μέσω των δημόσιων αναπαραστάσεων της ιστορίας, δηλαδή των ιστοριογραφικών έργων, των λαϊκών αναγνωσμάτων, των αναφορών στα ΜΜΕ, των λογοτεχνικών και των καλλιτεχνικών δημιουργημάτων, των μνημείων, των μουσείων, των ιστορικών τόπων και των κτηρίων.
- Στη διαμόρφωση της δημόσιας ιστορικής κουλτούρας συμβάλλουν, επίσης, οι τελετουργίες που αποσκοπούν στη θύμηση του παρελθόντος, καθώς και η πολιτική ρητορεία, που συχνά περιέχει ιστορικές αναφορές με σκοπό την υποστήριξη «μεγάλων αφηγήσεων».

Ιστορική αφήγηση και μύθος

- Η ιστορική αφήγηση, στην πρώτη κυρίως εκδοχή της, μοιάζει περισσότερο με μύθο παρά με κριτική διαδικασία ιστορικής ερμηνείας. Ο μύθος, με τον ολιστικό χαρακτήρα και την αισθητική μορφή του, είναι προσφορότερος για τη διαμόρφωση συλλογικών ταυτοτήτων.
- Γι' αυτό και οι πολιτικοί ηγέτες ευνοούν τη μυθολογική εκδοχή της ιστορίας στο σχολείο (= κοινωνικοποιητική λειτουργία). Σε τέτοιες περιπτώσεις το curriculum είναι ομοιόμορφο και γραμμικό, περιλαμβάνοντας όσο γίνεται περισσότερα στοιχεία από τις «μεγάλες αφηγήσεις», με σκοπό τη νομιμοποίηση της πολιτικής ιδεολογίας και της εξουσίας και τη διαμόρφωση ενιαίας συλλογικής ταυτότητας.
- Από εδώ προκύπτουν και οι «σιωπές» στο curriculum.
- Αντίθετα, η πολυπρισματικότητα συνδέεται με την πολλαπλότητα των αφηγήσεων, που μπορεί να είναι συμπληρωματικές ή μη.

Χαρακτηριστικά της ιστορικής αφήγησης

- Ωστόσο, η ιστορική αφήγηση διαφέρει από τη μυθοπλαστική, γιατί η πρώτη χαρακτηρίζεται από τον συνεχή διάλογο του ιστορικού και του αναγνώστη με το παρελθόν (και τις πηγές του), καθώς και του ιστορικού με τον αναγνώστη.
- Ειδικά ως προς το ιστορικό πλαίσιο επισημαίνεται ότι αυτό συναπαρτίζεται από επτά δομικές έννοιες (που πρέπει να αποτελούν και βασικούς άξονες της διδασκαλίας):
 - αιτία (εξήγηση)
 - συνέχεια – ασυνέχεια
 - χρόνος (χρονολόγηση)
 - τεκμήριο
 - αλλαγή
 - συνέπεια (αποτέλεσμα)
 - συνθήκες (περιστάσεις)

Αξιοποίηση της ιστορικής αφήγησης (1)

- Αντιλαμβανόμενοι, λοιπόν, την ιστορία ως μια ακολουθία γεγονότων (*history as sequence*), έχει σημασία να εστιάζουμε στα εξής ερωτήματα, που οδηγούν στη θεώρηση της ιστορίας ως προβλήματος και όχι ως σειράς δεδομένων:
 - γιατί συνέβησαν έτσι τα πράγματα;
 - υπάρχουν άλλες οπτικές – ερμηνείες;
 - θα μπορούσε τα γεγονότα να είχαν συμβεί αλλιώς;
 - ποιο ή ποια γεγονότα είναι πιο σημαντικά;
 - πώς αποδίδεται «σημασία» (νόημα) στα γεγονότα;

Αξιοποίηση της ιστορικής αφήγησης (2)

- Τα ερωτήματα αυτά έχουν να κάνουν με τη λεγόμενη εναλλακτική σκέψη (thinking counterfactually), η οποία στην περίπτωση της ιστορίας συνδέεται άμεσα με την εναλλακτική ιστορία (alternative history, if history, counterfactuals, counterfactualism).
- Εδώ εστιάζουμε στη σημασία των αποφάσεων ή του τυχαίου, καθώς και στο «κλίμα» μιας εποχής, χωρίς, βέβαια, να παραθεωρούμε το σκληρό πυρήνα των γεγονότων.
- Το «χαοτικό μοντέλο των ιστορικών δυνάμεων» στο παρελθόν, τότε που οι δρόμοι ήταν ακόμη ανοιχτοί, περιορίζει τη σημασία του «ιστορικού αναπόφευκτου». Παράλληλα, αποτελεί κατάλληλη μέθοδο για βαθύτερη κατανόηση του παρελθόντος μέσα στο ιστορικό του πλαίσιο και εξαιρετικά χρήσιμη παιδαγωγική άσκηση (= creative aspect of doing history).

Ιστορική αφήγηση και σχολική ιστορία (1)

- Απόρριψη της έτοιμης αφήγησης (knowledge-telling),
- Αποδοχή της σύνθεσης αφηγήσεων (knowledge-transforming), γεγονός που προϋποθέτει τη θεματική ανάλυση, τις εξηγήσεις, την επιχειρηματολογία, τη διασταύρωση των πηγών, την αποκάλυψη των σχέσεων της αφήγησης με τις πηγές των τεκμηρίων και τη συγγραφή με ποικίλους τρόπους, με ποικίλες προθέσεις και ποικίλους αποδέκτες.
- Η αφήγηση πρέπει, επίσης, να εστιάζει σε προβλήματα, να εγείρει απορίες και να προκαλεί ερωτήματα, αξιοποιώντας κυρίως τη «γνωστική ασυμφωνία», και, φυσικά, να μην αποκλείει εναλλακτικές θεωρήσεις.

Ιστορική αφήγηση και σχολική ιστορία (2)

- Άλλωστε, οι ιστορικοί κυρίως αφηγήσεις παράγουν, που ισχυρίζονται ότι είναι αληθινές ή, έστω, προσεγγίζουν την αλήθεια (historical storytelling).
- Μάλιστα, η αληθοφάνεια και η αρτιότητα της ιστορικής αφήγησης (= «λόγος» όχι «μύθος») θεωρείται ότι αποτελεί και την καλύτερη απόδειξη της ιστορικής κατανόησης.
- Επιπλέον, ζούμε τις ζωές μας σύμφωνα με τις νόρμες και τις επινοήσεις της αφήγησης, γιατί έτσι δίνουμε νόημα στις εμπειρίες μας (narrative mode of thinking κατά τον J. Bruner).

Η ιστορική αφήγηση ως σενάριο

Στη διδακτική πράξη απαιτείται η επινόηση ενός σεναρίου, που θα σταματάει την εξέλιξη των γεγονότων σ' ένα κρίσιμο σημείο (= σημείο καμπής), απ' όπου θα πρέπει να συνεχίσουν οι μαθητές με βάση τις εξής προϋποθέσεις:

- διατύπωση αρχικών υποθέσεων
- αιτιολόγηση των επιλογών τους
- αληθοφάνεια
- πιθανότητα
- χρονολογική οργάνωση (time line) – γεγονотоλογικό πλαίσιο (event framing)
- προσδιορισμός πραγματικών αιτιών (actual causes) σε αντίστιξη με αυτά που απλώς πιστεύουν οι ίδιοι (believed causes)
- στοιχεία που πήραν ή δεν πήραν υπόψη τους.

Αποφυγή κατακερματισμού και αναθεωρητισμού

- Παιδαγωγικοί κίνδυνοι : πρόκληση σύγχυσης, κατακερματισμένη γνώση, αναθεωρητισμός.
- Πολλαπλότητα «φωνών» – πολυπρισματικότητα – πολυπολιτισμικότητα : συντηρητική αντίδραση = νοσταλγία για μια «νατουραλιστική» ιστορία.
- Διδασκαλία ιστορίας με βάση την ερμηνευτική:
 - *κριτική ανάγνωση αφηγήσεων.*
 - *επιλογή αφήγησης με κριτήριο:*
 - *Τη συμφωνία της με τη συλλογική μνήμη.*
 - *Την υποστήριξή της από τεκμήρια και ιστορικούς.*
 - *Τους τρόπους οργάνωσης των αφηγήσεων από διαφορετικές ομάδες.*

Αποτελέσματα για τη διδασκαλία

- Ανάπτυξη κινήτρων μάθησης – κινητοποίηση ενδιαφέροντος μαθητών.
- Συσχέτιση διδασκαλίας με μάθηση.
- Βαθύτερη κατανόηση της ιστορικής εξέλιξης.
- Ανάπτυξη κριτικής σκέψης.
- Νηφάλια προσέγγιση των διαφορετικών οπτικών και ερμηνειών.
- Συγκρότηση ιστορικής συνείδησης (σχέσεις παρόντος – παρελθόντος – μέλλοντος).

Η πλατεία Αγίας Σοφίας στη Θεσσαλονίκη

Εικόνα 2.2: Η πλατεία Αγίας Σοφίας στη Θεσσαλονίκη
<http://culture.thessaloniki.gr/gr/areas.asp>

Η οδός Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη

Η οδός Παύλου Μελά. Στον αριθμό 21 έμεινε στη κατοχή ο Βασίλης Τσιτσάνης και απέναντι στο 22 ήταν το ουζερί του. Στο βάθος η Αγία Σοφία.

Εικόνα 2.3: Η οδός Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη.

<http://culture.thessaloniki.gr/gr/areas.asp>

Η οδός Τιμισκή στη Θεσσαλονίκη

Η οδός Τιμισκή απο την Αριστοτέλους προς την Καρόλου Ντήλ. Στο βάθος διακόπεται απο κτίσμα τα. Η κάρτα ταχυδρομήθηκε στις 22 Απριλίου 1939

Εικόνα 2.4: Η οδός Τιμισκή από την Αριστοτέλους προς την Καρόλου Ντήλ.
<http://culture.thessaloniki.gr/gr/areas.asp>

«Αν δεν σου αρέσει το παρελθόν, άλλαξέ το» William Burton

Επιλογή βιβλιογραφίας (1)

Hawkey, Kate (2006). “Mediating Narrative in Classroom History”, International Journal of Historical Learning, Teaching and Research, 6 (January 2006), in: [centres.exetre.ac.uk/historyresources/journal11/journal contents.htm](http://centres.exetre.ac.uk/historyresources/journal11/journal%20contents.htm).

Lang, Seán (2003). “Narrative: the under-rated skill”, Teaching History, 110, 8-17.

Parkes, Robert J. ((2007). “Teaching history as hermeneutics: Critically and pedagogically engaging narrative diversity in the classroom”, Refereed paper presented at he biennial conference of the Australian Curriculum Studies Association (ACSA). Melbourne, 8-10 July.

Rabb, Theodore K. (2007). “Narrative, Periodization, and the Study of History”, Historically Speaking. The Bulletin of the Historical Society (Boston), 8 (3), in: www.bu.edu/historic/hs/Rabb.html.

Επιλογή βιβλιογραφίας (2)

Roberts, Geoffrey (2001). *The History and Narrative Reader*. London: Routledge.

Rüsen, Jörn (2005), *History: Narration, Interpretation, Orientation*. New York – Oxford: Berghahn Books.

Sirkka, Ahonen (2001). “Politics of identity through history curriculum: narratives of the past for social exclusion – or inclusion”? *Journal of Curriculum Studies*, 33 (2), 179-194.

Vanhulle, Bert (2009). “The path of history: narrative analysis of history textbooks – a case study of Belgian history textbooks (1945-2004)”, *History of Education*, 38 (2), 263-282.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/2)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

- Εικόνα 2.1: <Γελοιογραφία του Quino, *Πόση καλοσύνη*, Ελευθεροτυπία- Ένατη Τέχνη 9, τχ 30, 2001>, <Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση>.
- Εικόνα 2.2: Η πλατεία Αγίας Σοφίας στη Θεσσαλονίκη. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Ανάκτηση από <http://culture.thessaloniki.gr/gr/areas.asp> (19-01-2015).
- Εικόνα 2.3: Η οδός Παύλου Μελά στη Θεσσαλονίκη. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Ανάκτηση από <http://culture.thessaloniki.gr/gr/areas.asp> (19-01-2015).
- Εικόνα 2.4: Η οδός Τσιμισκή από την Αριστοτέλους προς την Καρόλου Ντήλ. Άδεια χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Ανάκτηση από <http://culture.thessaloniki.gr/gr/areas.asp> (19-01-2015).

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Δημήτρης Κ. Μαυροσκούφης . Τίτλος μαθήματος: «Διδακτική μεθοδολογία του μαθήματος της ιστορίας στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (με εφαρμογές). Επιστημολογικά Θέματα Ιστορίας II». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014.
Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS223/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Δώρα Σεϊτανίδου
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2014-2015

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

